Samfunnsvitenskapelig petroleumsforskning

PETROSAM

Programplan 2007-2012

Forskingsrådet

Innhold

1. Sammendrag ... 3
2. Bakgrunn ... 4
3. Programmets mål ... 4
4. Prioriterte forskningsområder i PETROSAM ... 5
   Område 1: Forvaltningen av norske olje- og gassressurser ... 5
   Område 2: Internasjonal utviklingstrekk og verdien av de norske petroleumsressursene 6
   Område 3: Utviklingen i sentrale petroleumsprovinser ... 7
5. Programmets organisering og strategiske virkemidler ... 9
5.1 Programmets organisering og programstyrets rolle ... 9
5.2 Prosjektstøtte ... 10
5.3 Robuste og varige fagmiljøer ... 11
5.4 Sikre rekruttering, kompetanse- og fagutvikling ... 11
5.5 God formidlings- og kommunikasjonsstrategi ... 12
6. Resultatmål og -indikatorer ... 12
7. Andre relevante programmer i Forskningsrådet ... 14
8. Tidsplan og finansiering ... 15

.

1. Sammendrag

Petroleumsvirksomheten har stor betydning for Norge. Det er derfor viktig med tilførsel av ny forskningsbasert kunnskap om den virksomheten og sikre rekrutteringen av nye forskere innen samfunnsvitenskap til petroleumsområdet. Norges forskningsråd og Olje- og energidepartementet (OED) har derfor tatt initiativ til en videreføring av den samfunnsvitenskapelige petroleumsforskningen gjennom opprettelsen av PETROSAM.

Det overordnede målet med PETROSAM er å videreutvikle kompetanse om samfunnsmessige forhold som grunnlag for strategi- og politikkutforming hos norske myndigheter og næringsliv i petroleumssektoren. Kompetanseoppbyggingen skal skje gjennom tett brukerinvolvering.

Programstyret har definert to sentrale målsettinger for PETROSAM; en faglig og en strukturell. Programstyret ønsker å kanalisere forskningsmidler til mer overordnede temaområder enn tilfellet har vært tidligere. Den strukturelle målsettingen er at PETROSAM skal bidra til at det utvikles mer stabile, varige og kompetente forskningsmiljøer i Norge innenfor samfunnsvitenskapelig petroleumsforskning. Ambisjonen er å utvikle sterke fagmiljøer som kan hevde seg internasjonalt innenfor de temaområdene programmet omhandler.

Et viktig virkemiddel for å oppnå målsettingene er å finansiere relativt få, men store og tverrfaglige prosjekter og over en lengre periode forankret i eller koordinert av utvalgte forskningsmiljøer. I tillegg vil det bli lagt vekt på at det utvikles robuste og varige samarbeid mellom ulike tverrfaglige miljøer.

Den faglige målsettingen er å øke kunnskapen innenfor følgende prioriterte forskningsområder:

- Forvaltningen av norske olje- og gassressurser
- Internasjonale utviklingstrekk og verdien av de norske petroleumsressursene
- Utviklingen i sentrale petroleumsprovinser

Områdene overlapper hverandre, og prosjektene som programmet ønsker å finansiere vil kunne inneholde flere elementer fra de ulike områdene.

Programperioden vil være fra 2007 til 2012. OED, Statoil og Hydro vil være finansielle bidragsytere, men også aktive medspillere i de forskningsprosjekter som igangsettes. Brukerrettet forskning med aktiv involvering av brukere (myndigheter, oljeselskap og det offentlige) vil derfor bli prioritert.

.

2. Bakgrunn

Den samfunnsvitenskapelige petroleumsforskningen i Norge startet tidlig på 80-tallet med programmet *Olje og samfunn*, og har vedvart gjennom programmene PETRO og PETROPOL I og II fram til 2006. Forskningen på dette området i regi av Forskningsrådet har vært tematisk fokusert, slik at det nå er bygget opp kompetanse på mange viktige områder innen samfunnsvitenskapelig petroleumsforskning. Resultatene fra PETROPOL har blitt formidlet ved artikler, web-publisering, rapporter, bøker og brukerkonferanser.

Etter at PETROPOL ble avsluttet har Forskningsrådet og OED tatt initiativ til en videreføring av den samfunnsvitenskapelige petroleumsforskningen. Begrunnelsen er at petroleumsvirksomheten har stor betydning for Norge, både i dag og langt inn i fremtiden. Norge er en stor eksportør av både olje og gass og dette, kombinert med prisoppgangen de siste årene, gir vesentlige bidrag til BNP, statens inntekter og oppbyggingen av Pensjonsfond Utland. Tilgang på ny kunnskap om forhold som påvirker utviklingen av petroleumsvirksomheten er derfor viktig for det norske samfunn.

Selv om den samfunnsvitenskapelige petroleumsforskningen fram til PETROPOL har generert mange gode enkeltprosjekter og en rekke publikasjoner, har man ikke lykkes i tilstrekkelig grad med å etablere varige klynger av kompetanse av nytte for brukerne (politiske beslutningstagere, oljeselskaper, leverandørindustri og offentligheten). Videre har brukerorienteringene ikke vært tilstrekkelig ivaretatt. I videreføringen av den samfunnsvitenskapelige petroleumsforskningen i PETROSAM vil det derfor bli lagt stor vekt på at forskningen involverer brukerne og har brukerrelevans. Programmet skal bidra til en langsiktig kompetansebygging og utvikling av varige klynger med fagkompetanse av interesse for brukerne.

Programstyret for PETROSAM ble oppnevnt av Forskningsrådet 26. oktober 2006 og hadde sitt første møte 7. desember samme år. Programmet tar sikte på å lyse ut midler med frist 6. juni 2007 med prosjektstart årsskiftet 2007/2008. Årlig budsjett (fra 2008) vil være på 14 mill. kroner, fordelt på OED (10 mill. kroner), Statoil (2 mill. kroner) og Hydro (2 mill. kroner). Selskapenes og myndighetenes bevilgninger gis formelt for ett år av gangen.

3. Programmets mål

Det overordnete målet med PETROSAM er å videreutvikle kompetanse om samfunnsmessige forhold som grunnlag for strategi- og politikkutforming hos norske myndigheter og i næringslivet innenfor petroleumssektoren. Kompetanseoppbyggingen skal skje gjennom tett brukerinvolvering.

Programstyret har definert to sentrale målsettinger for PETROSAM; en faglig og en strukturell.

For det første ønsker programstyret å kanalisere forskningsmidler til mer overordnede temaområder enn tilfellet har vært under tidligere satsinger på samfunnsvitenskapelig petroleumsforskning. Under følger en omtale av temaområder som programstyret ønsker at forskningen i regi av PETROSAM skal fokusere på. Programstyret ønsker å legge sterkere vekt på brukerrelevans enn tilfellet har vært ved tidligere programsatsninger innenfor

.

samfunnsvitenskapelig petroleumsforskning. Brukerrelevans er lagt vekt på ved utformingen av programmet, og vil også være viktig ved utvelgelsen av prosjekter og gjennomføringen av programmet.

For det andre har programmet en strukturell målsetting ved at man ønsker å bidra til utvikling av mer varige, kompetente og samarbeidende forskningsmiljøer i Norge knyttet til utvalgte temaområder. I dette ligger det også at programstyret ønsker å fokusere bevilgningene rundt et mindre antall større prosjekter, forankret i utvalgte forskningsmiljøer. De utvalgte miljøene vil så få et hovedansvar for både forskningen og koordineringen mot andre viktige nasjonale miljøer. En slik koordinering og konsentrering i forskernettverk mener programstyret vil sikre kontinuitet i miljøene, bidra til nødvendig tverrfaglighet og sikre at forskningen over tid blir kumulativ. Dette innebærer at programmet tar sikte på å finansiere noen få relativt store prosjekter (3 - 5 mill. pr. prosjekt pr. år) som vil løpe over en lengre periode (opp til 5 år).

4. Prioriterte forskningsområder i PETROSAM

Hovedprioriteringen for programmet i 2007-2012 vil være forskning som kan gi brukerne og offentligheten økt innsikt i hva som er en god forvaltning av norsk sokkel og hvilke faktorer som påvirker verdien av de fremtidige petroleumsressursene som Norge rår over. Videre skal PETROSAM gi økt forskningsbasert innsikt i hvordan utvalgte petroleumsprovinser i andre deler av verden kan tjene som investeringsmuligheter for norske aktører, samt hvordan disse petroleumsregionene i fremtiden vil påvirke verdien av norsk olje og gass.

Begrunnelsen for hovedprioriteringene er at det i dag eksisterer relativt lite samlet og tverrfaglig forskningsbasert kunnskap om de nedenfor nevnte områdene i Norge. Samtidig er temaområdene av stor betydning for myndigheter, norske operatørselskap og leverandørindustri.

Prosjektene som finansieres av programmet trenger ikke nødvendigvis å være avgrenset til ett av temaområdene skissert nedenfor. Prosjektene vil dermed kunne inneholde flere elementer av de ulike områdene.

Område 1: Forvaltningen av norske olje- og gassressurser

Til tross for olje- og gassnæringens store betydning for verdiskapingen i Norge har det vært relativt begrenset med forskning knyttet til forvaltningen av disse ressursene. Det er derfor behov for forskning på rammebetingelsene på sokkelen. Det er også behov for å utvikle fagmiljøer hvor myndighetene og sentrale brukere kan diskutere spørsmål vedrørende forvaltning av norske olje- og gassressurser.

Norsk sokkel omfatter både de modne områdene i sør og de mer uutforskede områdene i Barentshavet/Nordområdene. Forvaltningen i de ulike områdene har viktige fellestrekk, men særtrekk ved Nordområdene kan tilsi at det er et behov for å utvikle særskilt forvaltningskompetanse. Her vil PETROSAM ha viktige skjæringsflater mot

.

Forskningsrådets Nordområdestrategi.[1] Norsk forvaltning i Barentshavet må også ses i sammenheng med den russiske olje- og gassforvaltningen (se område 3b).

Aktørbildet på norsk sokkel er betydelig endret. En lang rekke nye aktører har de siste årene etablert seg på norsk sokkel og på denne måten bidratt til økt mangfold. Denne utviklingen er villet, med gunstige fiskale rammebetingelser og omfattende rundetildelinger som sentrale virkemiddel. En problemstilling er om vi er i stand til å forstå den nye dynamikken på norsk sokkel godt nok. Komparative analyser med andre petroleumsprovinser kan her gi viktig innsikt.

Hvordan kan den norske forvaltningsmodellen fortsatt tilpasses endringer? En kan her se på gassforvaltningen, konsesjonssystemet, behandling av utbyggingssaker, statens eierinteresser, skattepolitikk- og systemer og utviklingen av norsk leverandørindustri, samt spørsmål knyttet til hvordan miljøspørsmål reguleres på sokkelen.

Område 2: Internasjonal utviklingstrekk og verdien av de norske petroleumsressursene

Å legge til rette for en langsiktig effektiv utvikling av ressursene på norsk sokkel har alltid stått sentralt. Dette er en problemstilling som kontinuerlig bør belyses, og ulike internasjonale utviklingstrekk av politisk og økonomisk natur vil her være sentrale. Viktige delområder vil her være:

Geopolitikk
På etterspørselsiden er det grunn til å tro at økt fokus på klimaspørsmål og forsyningssikkerhet vil få konsekvenser for energi- og miljøpolitikken i sentrale land og regioner. De geopolitiske avveiningene til bl.a. USA, Kina, India og EU vil potensielt også ha store innvirkninger på etterspørselssiden.

Integrert klima- og energipolitikk
Den globale klimapolitikken spiller en viktig rolle for den fremtidige utviklingen i energimarkedene. Spesielt vil den fremtidige klimapolitikken i USA, Kina, India og Europa ventelig kunne ha betydelige markedsmessige implikasjoner. Her vil det være en skjæringsflate mot Forskningsrådets program RENERGI[2], som bl.a. omhandler internasjonale klimaavtaler og klimapolitikk. Norsk gass til Europa vil ventelig påvirkes av den europeiske (og den globale) klimapolitikken i årene som kommer. Kjernekraften er i ferd med å få nytt liv, samtidig som CO2 rensing gjør kullkraft mer akseptert enn tidligere.

Oljemarkedet:
Oljeetterspørselen drives fortsatt av inntektsutviklingen, energieffektiviseringen og konkurransen mellom energibærerne i verdens regioner, der relative priser, teknologiutvikling og forbrukernes livsstil/preferanser er sentrale bakenforliggende faktorer. Framveksten av Kina og India som politiske og økonomiske stormakter kan komme til å bli særlig viktig. Videre er det grunn til å tro at bekymringen for klimaendringer og økende importavhengighet (sørlig fra Midtøsten) vil lede til en

[1] *forskning.nord - Forskningsstrategi for nordområdene*, Norges forskningsråd 2007.
[2] RENERGI – Framtidens rene energisystem, programplan for RENERGI, Norges Forskningsråd 2005. Se også kap. 7.

.

betydelig mer aggressiv energi/klimapolitikk i de store oljeimporterende regionene, som både vil påvirke vekstraten i økonomien, energieffektiviseringen og substitusjonsforholdene.

På tilbudssiden finner det samtidig sted en markert uttømming av oljereservene i viktige regioner. I Russland og mange andre land preges oljepolitikken av ressursnasjonalisme. Ukonvensjonell olje vil spille en viktigere rolle, men det er få som venter at denne produksjonen fullt ut kan kompensere for fallet i produksjonen av konvensjonell olje. Det betyr at Saudi-Arabias/OPECs pris- og produksjonspolitikk vil bli enda viktigere. Det er sentrale forskningstema innenfor alle disse elementene på tilbuds- og etterspørselssiden. De oljeimporterende landenes framtidige energipolitikk (med sikte på å bremse og redusere olje- og energiforbruket) og OPEC-landenes mål om å oppnå høye oljepriser/-inntekter, har kimen i seg til å bli et krevende markeds- og geopolitisk spill, der samlet kapasitetsutvikling i sentrale OPEC-land kan bli en nøkkelfaktor.

Det ønskelig å få belyst disse utviklingstrekkene innenfor en integrert politisk og økonomisk metode/ramme, der både kvantifisering og drøfting av alternative politiske utfall kan stå sentralt.

Gass

Gassmarkedene er under utforming i Europa, noe som i høyeste grad vedrører Norge. Dels følger det direkte av at Norge er en stor produsent av gass, og at petroleumsvirksomheten på norsk sokkel i økende grad vil dreie seg om utvinning, distribusjon og salg av gass.

Mer markedsbaserte systemer for salg og distribusjon får stadig større samfunnsmessig relevans. I et makroperspektiv dreier det seg om regulering av gassektoren som en nettbasert næringsvirksomhet. Dereguleringen nedstrøms i Europa står overfor store utfordringer, og det kan synes usikkert om hvilken drivkraft den videre dereguleringen har. I et mikroperspektiv dreier det seg mellom annet om kontraktsmessige forhold og strategier for prising og foretaksutvikling. Salgsstrategier blir viktig, og fra et samfunnsperspektiv er det relevant å koble salgsstrategier til et fokus på norsk gass/energi som en leverandør av forsyningssikkerhet i Europa.

Videre kan man registrere at forholdet mellom norsk og russisk gass blir stadig mer komplekst. Russisk gass svekkede posisjon pga leveringsstopper, svekker gassens posisjon generelt sett, og dermed også norsk gass (se også område 3b). I tillegg vil også norsk gass påvirkets av utviklingen mot et globalt LNG-marked, et utviklingstrekk som også kan være aktuelt å belyse.

Område 3: Utviklingen i sentrale petroleumsprovinser

Økt forskningsbasert innsikt knyttet til norsk sokkel og verdien av norske petroleumsressurser forutsetter generell og spesialisert kunnskap om sentrale petroleumsprovinser.

Hva som skjer på markedssiden er avgjørende både for den samlede verdien av de norske ressursene, statens inntekter, for aktivitetsnivået i næringen og for utviklingen i energimarkedet generelt. Økt kunnskap om viktige petroleumsprovinser er i tillegg også viktig for norsk petroleumsnæring som mulige områder for oppstrøms engasjement.

Det er to regioner som programstyret har pekt ut som særlig viktige: Midtøsten og Russland. I Russland er det særlig de russiske nordområdene og Kaspiregionen som er aktuelle for norske

.

interesser. Petroleumsrelatert forskning på Midtøsten og Russland vil kreve innsikt i geopolitiske problemstillinger. Behovet for slike analyser forsterkes ytterligere av bekymringene for forsyningssikkerheten og klimaendringer. De geopolitiske valg som bl.a. USA, Kina, India og EU treffer vil ventelig ha stor innflytelse på utviklingen innenfor de områder som skisseres nedenfor. Det samme gjelder for disse landenes energi- og klimapolitikk.

I forhold til både Midtøsten og Russland kan det være aktuelt å belyse tema som rettigheter til petroleumsressurser i forhold til befolkningen lokalt, rettslige systemer og rettspraksis herunder konsesjonsbestemmelser, rettsregler og korrupsjonsregler. Også miljøhensyn og forhold av etisk karakter og bedriftenes samfunnsansvar er her av relevans.

Kunnskapen i Norge om andre petroleumsprovinser har i liten grad vært tverrfaglig. Det vil derfor være viktig å kombinere innsikten fra flere fagområder, eksempelvis statsvitenskap, historie og økonomi, også gjennom utvikling av et felles metodesett, for å øke vår forståelse av dynamikken og drivkreftene i andre sentrale petroleumsprovinser.

3 *a) Midtøsten*

Midtøsten spiller direkte og indirekte en meget viktig rolle for den norske petroleumsforvaltningen og petroleumsindustrien. Oljeselskapene og leverandørindustrien har Midtøstens oppstrømsmarkeder som viktige satsningsområder. Konkurransen for norsk gass gjennom økt tilførsel av LNG fra Midtøsten er en videre problemstilling. Oljetilførselen fra Midtøsten spiller en sentral rolle for prisdannelsen i oljemarkedene (og dermed også gassmarkedene), og påvirker derfor aktivitetsnivået på norsk sokkel og inntektene til det norske samfunnet.

Aktuelle forskningstema omhandler kunnskap om politiske, økonomiske, sosiale og religiøse forhold på (1) *landnivå* som har betydning for rammebetingelser og markedspolitikk i de enkelte land. Videre vil utviklingen i de enkelte land også bli påvirket av begivenheter og trender i (2) *naboland/regionen* og (3) *USAs og framvoksende stormakters politikk* overfor enkeltland og regionen. På landnivå vil typiske trekk ved ulike lands forretningsmodeller være av interesse å studere nøyere. Statens politikk langs hele verdikjeden fra utlysning til forholdet mellom nasjonale og internasjonale aktører er et tema. Hvilke føringer sentrale myndigheter legger for oljeselskap og leverandørindustri er et videre tema, og omfatter blant annet spørsmålet om hvilke krav til lokalt innhold som stilles (for eksempel krav om å etablere lokale selskaper eller joint-ventures).

3 b) Russland og Kaspiregionen

Russland er et naboland og har store petroleumsressurser. Av spesiell interesse for PETROSAM er ressursene i Kaspiregionen og i Nordområdene. Russland er både en samarbeidspartner og konkurrent for norsk petroleumsnæring. Landet er en svært viktig markedsaktør for både olje og gass. For å kunne si noe om de fremtidige olje- og gassmarkedene og prisen på disse energibærerne, er russisk energipolitikk en viktig variabel. I tillegg er Russland også et interessant marked for den norske petroleumsklyngen.

De bakenforliggende interne politiske, geopolitiske, økonomiske, teknologiske, logistiske forholdene knyttet til russisk energipolitikk og russisk olje- og gassindustri er imidlertid både uklare og usikre. Det er viktig å forstå både de lange historiske linjer og ulike

.

drivkrefter – politiske aktører og langsiktige fundamentale trender - som kan forme det brede politiske landskapet. Det er også viktig å få økt kunnskap om Gazproms og andre aktørers rolle og om hvordan de formelle og uformelle prosessene i olje- og gassindustrien fungerer. Sistnevnte vil være av betydning for norske operatører eller leverandører som ønsker å engasjere seg i Russland.

Fra et forskningssynspunkt vil det oppsummert være viktig å få svar på hvordan energipolitikk og energisektoren innvirker på regionen og rammevilkårene for utenlandske investeringer. Videre vil det være viktig å få belyst hvordan Russland som markedsaktør vil påvirke olje- og gassmarkedene i fremtiden.

* * *

OED, Statoil og Hydro har besluttet å integrere sine dedikerte forskningsprogrammer på Russland (inklusive Nordområdene og Kaspiregionen) og Midtøsten i PETROSAM med virkning fra 2008.

5. Programmets organisering og strategiske virkemidler

5.1 Programmets organisering og programstyrets rolle

Programstyret for PETROSAM ble oppnevnt av Forskningsrådet 26. oktober 2006 og hadde sitt første møte 7. desember samme år.

Programstyret for PETROSAM omfatter ved oppstart følgende personer:

- Avdelingsdirektør Odd Sverre Haraldsen, Olje- og energidepartementet (leder)
- Chief Compliance Officer Kjell Anders Fosshaug, Aibel/INTSOK
- Spesialrådgiver Tor Kartevold, Statoil
- Professor Frode Mellemvik, Høgskolen i Bodø
- Forsker II Tora Skodvin, CICERO
- Manager Alis Helene Tefre, Hydro
- Underdirektør Maryann Løcka, Olje- og energidepartementet (varamedlem)
- Førsteamanuensis Marit Reitan, NTNU (varamedlem)

Programsekretariatet ligger i Norges Forskningsråd og består av rådgiver og programkoordinator Eivind Hovden, telefon 22037000/41; eh@forskningradet.no, og seniorkonsulent Bjørg Bergenhus, telefon 22037000/7384, beb@forskningsradet.no.

Programmets postadresse er:
Norges Forskningsråd
Divisjon for store satsinger
Avdeling for velferd og samfunnsutvikling
Boks 2700 St. Hanshaugen
N-0131 Oslo

.

Programstyret opptrer på vegne av Forskningsrådet og er ansvarlig for at programmet når de oppsatte mål og gjennomføres på en mest mulig effektiv måte i henhold til programplanen, mandatet og de rammer som er vedtatt av styret for Divisjon for store satsinger.

Programstyret sammen med programsekretariatet forestår ledelsen av programmet og er ansvarlig for strategi, faglig innhold og framdrift. Programstyret er underlagt og rapporterer til divisjonsstyret gjennom avdelingsdirektør og divisjonsdirektør og arbeider selvstendig innen de opptrukne rammene. Programstyret skal basere sitt arbeid på Forskningsrådets vedtatte retningslinjer, prosedyrer og prinsipper.

Programstyret for PETROSAM vil utover å ivareta sine strategiske oppgaver også ha en aktiv og operativ rolle i forhold til forskningsmiljøene og prosjektene, spesielt med henblikk på å følge prosjektene og å sikre god kontakt mellom forsknings- og brukermiljøene. Dette innebærer at programstyret vil følge prosjektene gjennom regelmessige møter og seminarer, og at programstyret vil være i en løpende dialog med prosjektenes ledelse og de aktuelle fagmiljøene.

5.2 Prosjektstøtte

Programmets viktigste virkemiddel er tildeling av forskningsmidler til fagmiljøer ved universiteter, høyskoler og instituttsektoren for gjennomføring av prosjekter forskerne selv har foreslått og utarbeidet med utgangspunkt i programplanen.

Ved tildeling av prosjektstøtte vil støtten i all hovedsak bli konsentrert om et mindre antall større bevilgninger til relativt store tverrfaglige prosjekter med deltagelse fra flere miljøer. Med den relativt fragmenterte strukturen innenfor samfunnsvitenskapelig petroleumsforskning i Norge i dag, vil utviklingen av robuste og varige samarbeid mellom ulike fagmiljøer være av sentral betydning for programmet.

Det forventes at det i søknadene spesifiseres hvordan de foreslåtte prosjektene oppfyller programmets mål og hvilke av programplanens temaområder prosjektet skal bidra til. Et prosjekt kan dekke et temaområde, eller det kan dekke deler av flere temaområder.

Det vil stilles høye krav til vitenskapelig kvalitet og til at prosjektresultatene kan publiseres i anerkjente vitenskapelige fora. Bruk av et mangfold av metoder som for eksempel aksjonsforskning og scenarieteknikk kan bidra til å integrere ikke bare brukerne, men også de samarbeidende fagmiljøer i større grad enn det som ofte har vært tilfellet tidligere.

I tillegg vil det bli lagt vekt på at fagmiljøene legger forholdene til rette for god brukerkontakt.

Programstyret kan opprette referansegrupper for prosjektene der dette synes hensiktsmessig.

Prosjekter som innvilges støtte skal som hovedregel være tilknyttet et etablert og sterkt faglig miljø. Kontraktspartner er en enkelt institusjon som leder prosjektet og inngår forpliktende samarbeid med andre forskere og institusjoner. Slikt samarbeid må dokumenteres og framgå tydelig av prosjektsøknadene. Mange av problemstillingene i programplanen har tverrfaglig karakter, og det vil ved valg av fagmiljøer og prosjekter bli lagt stor vekt på at det tverrfaglige tas tilstrekkelig hensyn til. Aktuelle fag vil være økonomi, statsvitenskap, rettsvitenskap,

.

sosiologi, historie mfl. Det er spesielt viktig at prosjektene tar sikte på å etablere gode tverrfaglige samarbeid på tvers av fag og institusjoner.

I utvelgelsen av prosjekter i forbindelse med programmets første utlysning i 2007 vil programstyret legge opp til en to-trinns søknadsprosess med bruk av skisser etterfulgt av full søknad fra et begrenset antall søkere. Dette for at programstyret skal få anledning til å komme med innspill til de mest aktuelle søkermiljøene underveis i utviklingen av søknadene.

5.3 Robuste og varige fagmiljøer

Blant brukerne av samfunnsvitenskapelig petroleumsforskning er det et klart definert behov knyttet til å utvikle mer robuste og varige fagmiljøer. Programstyret i PETROSAM ønsker gjennom bevilgningene derfor å bidra til at det utvikles sterke fagmiljøer i Norge. Dette vil skje gjennom å støtte langsiktige og tverrfaglige prosjekter og rekruttering innenfor de områder som tidligere er nevnt. Programstyret ønsker derfor at prosjektsøknader inneholder en plan for hvordan denne målsettingen skal realiseres gjennom oppbygging av ulike typer forskningskompetanse.

Programstyret vil prioritere større bevilgninger til færre, men mer omfattende og langsiktige prosjekter (anslagsvis 3 - 5 mill pr år pr prosjekt). En slik prioritering medfører at prosjektledelsen ved det enkelte prosjekt vil få et betydelig ansvar for å koordinere forskningen som skjer innenfor prosjektet i de forskjellige delprosjektene. Prosjektledelse vil derfor bli tillagt stor vekt i søknadsvurderingen, herunder prosjektleders kompetanse og erfaring samt evne til å koordinere de ulike delprosjektene.

5.4 Sikre rekruttering, kompetanse- og fagutvikling

Det er behov for forskerrekruttering innen alle de områder som er skissert i denne programplanen. Et generelt problem har tidligere vært at fragmentert og relativt lave bevilgninger til samfunnsvitenskapelig petroleumsforskning har ført til at forskere har valgt andre arbeidsområder. Ved å gi miljøene bedre og mer langsiktige rammebetingelser, ønsker programstyret å bidra til mer forutsigbar finansiering av samfunnsvitenskapelig petroleumsforskning og dermed bidra til at kompetansen på feltet opprettholdes og utvikles over tid.

For å sikre rekrutteringen av nye forskere ønskes søknader som inneholder postdoktor- og dr. gradsstudier. Slike studier må evt. integreres i de større prosjektene, da PETROSAM ikke vil finansiere individuelle stipendier.

I PETROSAM vil det bli lagt vekt på at fagmiljøene har kontakt og samarbeider med internasjonale forskningsmiljøer, der dette er naturlig. Dette vil variere avhengig av de forskjellige prosjektenes tematiske og faglige fokus, da noen problemstillinger er av relativt nasjonal karakter, hvor man må forvente at den beste ekspertisen vil finnes innenlands. Samtidig er det rikelig med muligheter for komparative analyser, og temaområdene har også en sterk internasjonal profil. Dette tilsier at internasjonalt samarbeid som hovedregel vil være av stor viktighet for å sikre høy faglig kvalitet på prosjektene, og vil således tillegges stor vekt

.

i søknadsvurderingen. Dette gjelder blant annet for temaområdene Russland/Kaspiregionen og Midtøsten.

5.5 God formidlings- og kommunikasjonsstrategi

PETROSAMs overordnete målsetting er å styrke innsikten i og kunnskapen om sentrale temaområder for norsk petroleumssektor. God formidling og kommunikasjon mellom brukere og forskere er av sentral betydning for programmet, og det vil bli utarbeidet en formidlings- og kommunikasjonsplan for programmet.

Programstyret ønsker større prosjekter, men hvor ulike delprosjekter vil ha ulik vektlegging mht forskningsmetodikk og brukerrelevans. En kombinasjon av ulike formidlingsformer vil kunne gjenspeile ulikheter i prosjektene.

Publisering i internasjonale tidsskrifter og forlag er viktig for å kvalitetssikre forskningen og for å bidra til utvikling av forskningsmiljøene. Det er viktig at meritterende forskningspublisering er en basis for formidlingen i prosjektene som PETROSAM finanseierer. Prosjektene skal ta sikte på å publisere sine resultater i internasjonale referee-baserte tidsskrifter og på internasjonale forlag.

PETROSAM ønsker imidlertid at forskningen i regi av programmet også formidles på en bredere plattform. Det viktigste i så henseende vil bli regelmessige seminarer mellom prosjektene, programstyret og andre brukere. Disse vil finne sted i regi av programstyret. Format, omfang og tematikk vil bli tilpasset programmets faser, og seminarene vil også fungere som et utgangspunkt for å utvikle nye arenaer for formidling og brukerkontakt, også av mer uformell art.

Petroleumssektoren er av vesentlig betydning for samfunnsutviklingen i Norge, og er et sentralt referansepunkt for en stor del av den løpende samfunnsdebatten. I tillegg til tradisjonell formidling gjennom publikasjoner og regelmessige kontakt med brukerne, ønsker programstyret at forskere finansiert av programmet deltar i samfunnsdebatten gjennom formidling myntet på allmennheten. Programstyret vil vurdere å etablere spesielle insentiver for denne type formidling.

PETROSAM vil ha egne nettsider på Forskningsrådet.no. Her tar man sikte på å publisere informasjon om programmet og prosjektene som finansieres. Informasjon om seminarer og andre arrangementer i regi av programmet vil også bli formidlet gjennom nettsidene. Det vil være en mulighet for å dekke et større spekter av petroleumsrelatert informasjon gjennom nettsidene, men nettsidene vil all hovedsak være fokusert på aktiviteter og informasjon som er direkte knyttet til programmet.

6. Resultatmål og -indikatorer

PETROSAM ønsker å bidra til at det bygges opp robuste og vedvarende fagmiljøer innenfor sentrale områder som er av relevans for norske petroleumsselskap, myndigheter og offentligheten.

.

På lang sikt er derfor det sentrale resultatmålet at PETROSAM bidrar til at det etableres og videreutvikles sterke samfunnsvitenskapelige petroleumsmiljøer i Norge (strukturell målsetting). Med utgangspunkt i at norsk sokkel i mange sammenhenger fremheves som verdensledende i petroleumsteknologisk sammenheng, er ambisjonen at også den samfunnsvitenskapelige petroleumskompetansen kan utvikles til å være i verdensklasse (faglig målsetting).

Resultatmål og indikatorer – Lang sikt

Resultatmål	Resultatindikatorer
Utvikle robuste og sterke samfunnsvitenskapelige petroleumsmiljøer i Norge. Oppnå høy brukerorientering og kvalitet målt gjennom brukerevaluering.	• Opprettelse av reelle fagnettverk • Utvikling av integrert metodisk og økonomisk metoderamme • Antall fagmiljøer / nettverk med petroleum som prioritert satsningsområde. Omsetning av petroleumsrelaterte forsknings- og utredningsoppdrag. Omfang av oppdrag fra andre land enn Norge. • Grad av tverrfaglighet i fagmiljøenes tilbud • Antall forskere med petroleum som hovedarbeidsområde i fagmiljøene • Antall doktorgradsstipender finansiert av programmet • Antall meritterende forskningspublikasjoner basert på prosjekter finansiert av PETROSAM

På kort og mellomlang sikt er programstyrets resultatmål at PETROSAM gjennom en fokusert bevilgningspolitikk (få, men store prosjekter) bidrar til at forskningsmiljøene raskt tar initiativ til tverrfaglig samarbeid der dette synes hensiktsmessig. Innenfor de formelle rammer som utlysningen av midler er, vil programstyret tilstrebe en dialog med forskningsmiljøene for å bidra til at gode miljøer og prosjekter etableres.

Gjennom prosjektene forventer programstyret at forskningsmiljøene gjennom tett dialog med brukerne raskt bidrar til at det skjer en erfaringsutveksling mellom brukere og forskere. Opplevd nytte hos både brukere og forskere vil være en viktig resultatindikator. Det vil i tillegg være viktig at det produseres forskningsresultater av høy kvalitet, og utfordringen vil være å skape en balanse mellom hyppige dialoger og mer adhoc-preget arbeid, og den langsiktige forskningsprosessen.

Resultatmål og indikatorer – Kort og mellomlang sikt

Resultatmål	Resultatindikatorer
Etablere tverrfaglige miljøer basert på fokusert bevilgningspolitikk.	• Etablering av senter eller nettverk omkring sentrale problemstillinger • Involvering av relevante utenlandske fagmiljøer

.

Tett dialog og erfaringsutveksling mellom brukere og forskere	• Grad av deltagelse fra brukere, opplevd nytte blant brukere og forskere av dialogen.
Formidling av forskningsresultater og FoU kompetanse	• Antall av rapporter/papers finansiert av programmet. • Antall foredrag nasjonalt og internasjonalt basert på forskningsresultater fra programmet • Antall kronikker med utgangspunkt i forskning finansiert av programmet. • Antall andre allmennrettede formidlingstiltak med utgangspunkt i forskning finansiert av programmet.

7. Andre relevante programmer i Forskningsrådet

Forskningsrådet har en rekke programmer innenfor feltet petroleum, energi og miljø:

- Program for maksimal utnyttelse av petroleumsressursene – PETROMAKS
- Program for økt verdiskaping i naturgasskjeden – GASSMAKS
- Miljøvennlig gasskraftteknologi – CLIMIT
- Klimaendringer og konsekvenser for Norge – NORKLIMA
- Framtidens rene energisystem RENERGI
- MILJØ 2015
- Forskningsrådets nordområdestrategi *forskning.nord*

Av disse er RENERGI og PETROMAKS de programmene som tematisk ligger nærmest PETROSAM. Forskningsrådets program PETROMAKS er primært en satsning på naturvitenskapelig og teknologisk forskning og utvikling på petroleumssektoren, mens PETROSAM har en utelukkende samfunnsvitenskapelig tilnærming til samfunnsmessige forhold som påvirker utviklingen av petroleumsvirksomheten.

RENERGI omhandler både teknologiske og samfunnsvitenskapelig forskning, og forskningsområdene inkluderer naturgass, energisystemer, energipolitikk og internasjonale avtaler. Fokuset i RENERGI er imidlertid i all hovedsak nasjonale konsekvenser av utviklingen på disse områdene. I den grad PETROSAM omhandler tema som overlapper med RENERGI er det betydningen som utviklingen har for de internasjonale energimarkedene og petroleumsvirksomheten som er av interesse for programmet (se feks. kap. 4, Område 2).

Forskningsrådets nordområdestrategi omhandler et bredt spekter av problemstillinger knyttet til nordområdene, deriblant et eget satsingsområde på petroleumsvirksomheten i nord hvor samfunnsvitenskapelige problemstillinger er inkludert. Deler av forskningen i regi av PETROSAM forventes å være meget relevant for Forskningsrådets nordområdestrategi.

.

8. Tidsplan og finansiering

PETROSAM vil i utgangspunktet løpe fra 2007 til 2012, med en årlig bevilgningsramme på 14,0 mill. kr. Samlet ramme vil være 80 mill kr.

Den første søknadsfristen for midler i PETROSAM forventes 6. juni 2007, og man tar sikte på prosjektstart ved årsskiftet 2007/2008. Det forventes at man i søknadsrunden i 2007 vil inngå forpliktelser som vil ligge nær den totale rammen for programmet. Eventuelle utlysninger etter 2007 vil avhenge av eventuelle økninger i budsjettrammen.

Inntektsoversikten under er med forbehold om tilstrekkelige bevilgninger fra de finansierende parter (alle beløp i mill. kroner).

	2007	**2008**	**2009**	**2010**	**2011**	**2012**	**Totalt**
Bevilgning OED	10,0	10,0	10,0	10,0	10,0	10,0	60
Bevilgning Statoil/Hydro	0	4,0	4,0	4,0	4,0	4,0	20
Totalt	**10,0**	**14,0**	**14,0**	**14,0**	**14,0**	**14,0**	**80**

.